

РЕЦЕНЗІЇ

Р. А. Калюжний,
доктор юридичних наук, професор

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА – ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ¹

У сучасних умовах розвитку України відбувається постійний пошук найбільш ефективних шляхів утвердження у суспільстві цінностей демократичної та правової держави. Важливу роль у цих процесах відіграють юридична освіта та наука, які повинні бути спрямовані на підготовку нового покоління юристів, орієнтованих на утвердження загальнолюдських, гуманістичних цінностей демократичного суспільства, ідей соціальної справедливості. Новітня генерація юристів покликана виконувати не лише власне інструментальні функції з юридичного супроводження цивільних, кримінальних, господарських та адміністративних проваджень, а й перейматися нагальними суспільними проблемами та всіма правовими засобами сприяти їх ефективному вирішенню.

Сучасні тенденції розвитку державно-правової дійсності в Україні потребують належної якості підготовки висококваліфікованих юристів, що здатні розв'язувати складні проблеми юридичної практики. В рамках системи професійної підготовки юристів відбувається постійний пошук шляхів удосконалення викладання, а також засвоєння здобувачами юридичної освіти різноманітних юридичних дисциплін. Відповідно й сучасна юридична наука перебуває у своєму динамічному розвитку, спрямованому на забезпечення потреб юридичної практики, що відображається на змісті сучасної теорії держави та права, яка за наявних сучасних тенденцій розвитку юридичної науки незмінно залишається фундаментальною юридичною науковою та навчальною дисципліною.

Такий статус теорії держави та права обумовлений її предметом та завданнями, зокрема дослідженням сутності, основних властивостей держави та права як складних соціальних явищ, процесів їх виникнення, становлення та перспектив розвитку, розробкою методології їх наукового осмислення, формуванням юридичного світогляду майбутніх юристів. Змістом теорії держави та права є теоретичні юридичні наукові знання щодо базових характеристик різних держав та правових систем, методів їх пізнання у вигляді різноманітних теорій, понять та інших теоретичних конструкцій, які стають теоретичною і методологічною основою для дослідження державних і правових явищ іншими юридичними науками.

Поява нового підручника або навчального посібника – завжди важлива подія у розвитку не лише навчальної дисципліни, а й науки, що лежить у її основі. Проте їх взаємодія не може розглядатися як односпрямована. Так, саме наукові пошуки, що втілюються у ідеях, концепціях, теоріях, монографіях, статтях, рецензіях і оглядах, виступах і дискусіях, створюють теоретико-методологічні та інформаційні основи для розвитку навчальних дисциплін, а також значною мірою визначають необхідність та номенклатуру останніх. Але й узагальнення та структуризація знань у межах навчальних дисциплін, що відображається у навчально-методичній літературі, здатне виявляти проблеми і прогалини у науковому пізнанні, формулюючи питання і завдання для подальшого наукового пошуку.

Окрім того, процеси реформування правової системи України в напрямі її відповідності європейським стандартам і гуманістичним цінностям, здатності виробити засоби для адекватної відповіді на виклики сучасного світу, пов'язані з глобалізацією, політичною нестабільністю, економічною кризою

¹ Теорія держави і права: навч. посіб. / [С. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.]; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. – К.: НАВС, Освіта України, 2017. – 320 с.

тощо, вимагають особливої уваги до інтелектуальної основи вирішення цих складних питань юридичною наукою, з одного боку, та юридичною практикою – з іншого.

Юридична освіта має гарантувати випускнику його конкурентоспроможність у сфері професійної діяльності в умовах перманентних змін, що відбуваються на теперішній час у світі: трансформується структура суспільства, система цінностей і ставлення до них, підвищуються вимоги до рівня професіоналізму юриста, поліцейського зокрема. Ключову роль у цьому відіграє інноваційна навчальна література, до якої, безсумнівно, належить рецензований навчальний посібник «Теорія держави та права», підготовлений однойменною кафедрою Національної академії внутрішніх справ під загальною редакцією професорів С. Д. Гусарева та О. Д. Тихомирова.

Рецензований посібник «Теорія держави та права» представляє собою колективне науково-методичне видання представників кафедри теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ, що є послідовниками правової школи видатного вітчизняного правознавця Володимира Володимировича Копейчикова, і тим самим продовжують та розвивають його науково-правові здобутки у теоретичному осмисленні держави і права, формуванні вітчизняних доктрин державо- і праворозуміння, плюралістичному баченні існуючих державних і правових систем, із врахуванням сучасних тенденцій світового правового розвитку, сприйняття Україною міжнародних і європейських стандартів охорони та захисту прав і свобод людини. У рецензованому посібнику представлені теоретичні позиції та підходи як вітчизняних, так й зарубіжних науковців щодо основних державно-правових понять та категорій, при цьому автори посібника пропонують й власне бачення відповідних визначень та юридичних конструкцій, які відображають новітні тенденції розвитку сучасної юридичної науки. У цьому посібнику теоретичні визначення та поняття подано переважно у межах вітчизняних державних та правових традицій, зокрема, у контексті поєднання позитивістського, природного та соціологічного підходів до праворозуміння.

Видання знайомить читача з основними та сучасними підходами, точками зору щодо загальних і специфічних закономірностей виникнення, розвитку та функціонування держави та права. Метою підготовки навчального посібника «Теорія держави та права» є забезпечення здобувачів вищої освіти інформацією, для набуття ними вмінь і навичок стосовно питань, що пов'язані із закономірностями виникнення, розвитку та функціонування державно-правових явищ у суспільстві, озброєння майбутніх фахівців-юристів науково обґрунтованими формами і методами роботи в нормотворчій діяльності, при здійсненні систематизації чинного законодавства, у процесі правореалізаційної діяльності, узагальненні юридичної практики, проведенні профілактичної, оперативної-розшукової, виховної роботи та інших практичних діяч.

Структура навчального видання всебічно та науково обґрунтовано висвітлює програму навчальної дисципліни «Теорія держави та права» для підготовки здобувачів вищої освіти бакалавр заочної та денної форми навчання за спеціальністю «Правознавство» й охоплює 13 тем. Перш за все автори приділили увагу таким основним темам державознавства як поняття, походження, сутність, форми, функції та механізм держави, а також основні концепції державоутворення. Умовно друга частина навчального посібника висвітлює ключові теми правознавства, зокрема поняття, сутність і зміст об'єктивного права, система права та система законодавства, правотворчість і форми (джерела) права, реалізація норм права, правові відносини та ін.

Позитивною характеристикою навчального посібника є наявність на початку кожної теми вступного підрозділу, який концептуально визначає мету та зміст тієї чи іншої теми. Начальний посібник також містить приклади з норм чинного законодавства та правових позицій правозастосовної і правоінтерпретаційної практики, контрольні питання до кожної теми, бібліографічний список, українсько-англійський словник основних юридичних термінів. У цілому матеріал, викладений у навчальному посібнику, є цілісним, вдало структурованим, послідовним і логічним.

РЕЦЕНЗІЇ

Викладений авторами матеріал не лише передає читачеві необхідну інформацію, а й вчить правильно реалізовувати і тлумачити норми міжнародного та національного законодавства, самостійно поповнювати і поглиблювати свої знання, обґрунтовувати й відстоювати власну правову позицію, захищати права, свободи і законні інтереси громадян, юридичних осіб, суспільства та держави.

Використання цього навчального посібника в освітньому процесі надасть можливість вирішити такі актуальні для української системи освіти питання як підвищення якості самостійної роботи здобувачів вищої освіти, забезпечення ефективної системи перевірки засвоєння знань.

Для здобувачів вищої освіти, які вивчають навчальну дисципліну «Теорія держави та права», важливо, щоб у відповідних навчальних посібниках матеріал було викладено з урахуванням чинних нормативно-правових актів, а також усіх змін і доповнень до них. Цьому запиту рецензований навчальний посібник повністю відповідає, зокрема, в списку використаних джерел знайшли системне відображення як новації, що відбулися в сучасному законодавстві України, так і новітні наукові підходи до розуміння природи держави та права, а також інших пов'язаних з ними явищ суспільної дійсності.

Своєрідність даного посібника полягає у тому, що нарівні із загальнотеоретичним юридичним матеріалом, в його змісті приділено увагу й певним аспектам юриспруденції, що мають важливе значення для підготовки майбутніх правників. Місце та роль теорії держави та права як навчальної дисципліни у структурі професійної підготовки кваліфікованих фахівців у галузі права потребує при вивченні матеріалів посібника їх доповнення зв'язками з нормотворчою, правозастосовною та правореалізаційною практикою, а також з іншими юридичними та соціально-гуманітарними дисциплінами або науковими дослідженнями через пошук відповідної інформації та наведення відповідних прикладів. Вказане, зокрема, відрізняє даний посібник від широкого кола інших навчальних та наукових джерел з теорії держави та права, але при цьому матеріал посібника підготовлений таким чином, що становить значення й зацікавленість для будь-якої категорії здобувачів юридичної освіти.

Навчальний посібник «Теорія держави та права» є цілісною, завершеною колективною працею, яка має риси новизни та сприяє розв'язанню актуальної освітньої проблематики: підготовки висококваліфікованих юристів, і зокрема правоохоронців. Даний навчальний посібник виконаний на належному науково-методичному рівні, є внеском у навчально-методичне забезпечення дисципліни «Теорія держави та права».